

Бурсала О. О., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії 1 року навчання
Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Теорія походження та функціонування світу базується на трьох ґрунтовних компонентах людських знань: сучасній фізичній картині світу, епістемологічних ідеалах і нормах та філософських засадах науки. Ці складові формують парадигмальне уявлення про специфіку дослідження того чи іншого об'єкту чи Всесвіту загалом, пояснюють характер взаємодії науки і культури відповідного просторово-часового континууму. Наукова картина світу є багатозначним поняттям і в сучасних загально-філософських та вузько-спеціалізованих галузях воно вживається для позначення світоглядного доробку, що виступає культурним фундаментом на кожному історичному етапі [1].

До прикладу, наш співвітчизник, знаний науковець XIX-XX сторіч Володимир Іванович Вернадський наполегливо підкреслював, що науковий світогляд розвивається в тісній взаємодії з усіма сторонами духовного життя суспільства і містить у собі обґрунтовану загальнонаукову картину світу в якості обов'язкового компоненту знання. Видатний вчений досить багато уваги приділяв аналізу взаємозв'язку різних форм духовного життя й наукового світогляду, що є необхідним живильним середовищем для науки, що розвивається [2].

Від початку свого становлення наука знаходиться під впливом філософських постулатів, важливість яких для розвитку наукового знання визнається представниками різних методологічних напрямків. Щодо онтологічної системи знань особливо міцно пов'язує філософський та науковий світогляд саме універсальна картина світу. Експериментальна наука свідчить, що у пошуках як філософської, так і наукової істини існує проміжна ланка: загальна картина світу, тобто система фізичних і метафізичних законів, через яку фізика і філософія зазнають взаємовпливу.

Впродовж історії людства фізична картина світу невпинно змінювалась. На різних етапах розвитку науки послідовно виникали різноманітні фізичні теорії: механічна, електромагнітна і, нарешті, сучасна квантово-польова.

Засновник механістичної картини світу сер Ісаак Ньютон довів, що між матеріальними тілами існує гравітація: сила, що притягує їх одне до одного, але які невідомі сили діють між тілами віддаленими, остерігався навіть припустити. На той час простір уявлявся йому гігантським порожнім контейнером, що містить у собі Всесвіт.

На етапі формування електромагнітної картини світу Майкл Фарадей і Джеймс Максвелл додали до ньютонівського світу електромагнітне поле. Це поле – об'єктивна реальність, що проникає наскрізь, переносить радіохвилі, наповнює простір, вібрує і коливається, як поверхня озера, а також транспортує електричну силу.

Автор сучасної квантово-польової картини світу Альберт Ейнштейн припустив, що гравітаційне поле має існувати як аналог електромагнітного і згодом дійшов висновку, що ньютонівський простір, крізь який рухаються предмети, і гравітаційне поле – єдині [3].

Простір хвилеподібно рухається, гнеться, викривлюється, скручується. Планети рухаються навколо Сонця через нахил простору, і предмети падають, бо простір викривлюється. Простір характеризується тримірністю, протяжністю і симетричністю. Час проявляє себе як тривалість, послідовність існування та зміни стану об'єктів, він є

одномірним, асиметричним, тобто спрямований тільки від минулого до майбутнього. В теорії Ейнштейна є припущення, що поблизу Сонця час біжить швидше, ніж поблизу Землі, тобто сповільнення часу більше там, де сильніша гравітація. Отже, гравітаційне поле не пронизує простір, воно і є сам простір, точніше – простір-час [4].

Питання доказовості просторово-часових характеристик буття стало актуальним вже в класичній механіко-детерміністичній картині світу Нового часу, але значно гостріше воно постає в некласичній плюралістично-релятивістській картині світу Новітнього часу. Самобутньо його вирішував німецький екзистенціаліст Мартін Гайдеггер, який трактував «плин часу» як первинний і підкреслював, що ми «живемо в часі» [5]. Наш світ можна уявити собі без кольорів, навіть без простору, але важко уявити його без часу, який виявляється центральною проблемою, що виникає на перетині законів квантової механіки і термодинаміки. Плин часу є очевидним для всіх нас: наші думки і слова існують у часі так само, як і фізичні речі.

Універсальна картина світу завжди спирається на певні філософські принципи, але самі по собі вони ще не репрезентують наукову картину світу. Вона формується всередині конкретної наукової парадигми шляхом аналізу і синтезу найважливіших наукових досягнень. Філософські ж принципи спрямовують цей процес та обґрунтовують отримані в ньому результати.

Список використаних джерел

1. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди / редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ : Абрис, 2002. С. 326-327. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011096> (дата звернення 03.03.2021)
2. Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление. М., 1991.
3. Вакарчук І. О. Квантова механіка. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. 872 с.
4. Фрийдман А. А. Світ як простір і час. Київ : Либідь, 1999. 208 с.
5. Heidegger M. Being and Time. Oxford: Blackwell, 1978, pp.135-137. Актуальні проблеми гуманітарного розвитку сучасного суспільства. Філософія

Бусел О. В., здобувач вищої освіти 2 курсу гр. ХТ-191

Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка»(м. Чернігів, Україна)

«ПРАМІДАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ» ЯК ОСНОВА ФІЛОСОФСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ

Піраміда – відомий досконалий об'єкт фізичного та метафізичного світу. Людську уяву пірамідальні явища завжди вабили невизначеністю їх цивілізаційного навантаження. Науковців та архітекторів ці творіння геометрії площин вражають своєю втаємниченістю в сутність віків, а особливо – цілісністю, використовуваністю, незрозумілою утилітарною метою та незбагненністю можливостей.

Використання форми піраміди в монументальній архітектурі Єгипту досконало підкреслює могутність сили думки, ідеальність розрахунків будівництва та масштаби докладених інтелектуальних та фізичних зусиль людини. Піраміди залишають більше запитань, ніж відповідей.

Сучасна філософія намагається аргументовано відповісти на наступні світоглядні питання: «Яка мета створення пірамід?», «Яку роль в житті наших предків відігравали піраміди?», «Як впливають піраміди на соціально-психологічні настанови сучасних